

محراب

افزونی ، اجتماعی ، فلسفی ، تاریخی ، ادبی مجموعہ در

شیمدیلک اون بش کونده نشر اولنور

مدرجات

- اسلام « شیعیلک ، مذاہب و دینی فرقہ لار ، شہزادہ باہی و کمالی مصطفیٰ شیبک ۵۰۰
- تاریخ مدینتدہ کتبخانہ لار طاہر عربی ۱۰۰
- اورتا آسیادہ تورکمن « تورکمنلرک دبی » علمی ضیا ۱۰۰
- شیخ سہروردینک شخصیق و سچیہ سی یوسف ضیا ۱۰۰
- حی بن یقظان « ابن طفیلک فلسفی رومانی » رشیک ۱۰۰

- مراب : قدریہ حسین — پروانہ : سبیحہ جمال — رباعی : علی ضیا — برکوکل خاطرہ سی ۵۰۰
- ملیحہ نوری — غزل : جمیل رأفت — ہالک قبری : بجدت رشدی — آنتہ مک اولوی : ۵۰۰
- صائم حسین .

فیثاتی ۱۰ غر و شدر

چولره قدر کتبخانه لرك احتوا ایتدیكى اوقیمتدار اثرلر داغلمش حتی بونلردن حاصل اولان بیغلره خلق کتاب تبه لری عنواهی ویرمشدر. التنجی عصرده [صلاح الدین ایوبی] بونلری طوبی یوب [۱۲۰۰۰۰] جلدیه بالغ اولان بو متروك اثرلر قاضی فاضل مشهور [ابوعلی عبدالرحیم بیسانی] یه هدییه ایدلمسنى امر بیورمشدر [۳۹۵] ده مصرده [دارالحکمه] نامیه برکتبخانه دها تأسیس ایدلمش (حاکم بامرالله) ك برچوق حافظ وناظر تعینیه وجوده کتیردیكى بوکتبخانه ، اودورك اك معظم مؤسسات علمیه سندن عد ایدلمشدر شام کتبخانه لری ده عرفان اسلامی تمیل ایده جك قدر یوکسك بر قیمت کوسترمشدر . دولت فاطمیه دورنده طربلس شامده (۵۰۲) سنه هجریه سنده صلیونك یاقدرلری (۳,۰۰۰,۰۰۹) جلد کتابی اهرام علمیسنده طاشیان کتبخانه شام ایله مشهور جهان اولان سوریه قطعه سنده (نورالدین زنگی) طرفندن (خرائن نوریه) عنوانیه غایتله جسم برکتبخانه دیگر وجوده کتیریله رك شام سنه لرحه تشتکان علم و معارفه مرکز تتبع اولمشدر بلاد فارسده یاقوت حموی برچوق کتبخانه لر بولندیغنی و بونلرك دروننده ایسه یوزیکلرجه جلد آثار کوردیکنی نقل ایدیور . « مابعدی وار » بالچی زاده

طاهر صرمی

تاریخی :

اورتا آسیاده تورکمن

تورکمنك دینی

تورکمنك توره جیلدیکله مسلمانلق آره سنده اولدقجه براویغونلق واردی . بونکله برابر تورکمنك محافظه کار روحیتی « بویوجیلک » ی نسخ وابطال ایده مزدی . ایسترایشته من « عکس العمل Réaction » یا باحقدی . بوضورتله مدرسه یه انطباق ایدن تورکمنلره ، عکس العمل حرکتی شعورسز بر صورتده دویان خلق واونلره اولک، آیاق اولانلر آراسنده مجادله بر مذهب مجادله سی حالده تجلی ایتدی . امام ماریدی ونسفی کی عالمکتاب وسنت تفسیری مسئله سنده « تأویل کلام » ی ده کفردن بر جزؤ عد ایدیورلردی . اونلره کوره قرآن کریمك آنجاق استعاری بعض نقطه لرینی تفسیر قابلدی . یوقیه ظاهری معناری معین بر نقطه نظرده کوره تأویل وتفسیر ایتک دوغرو دکلدی . ایشته سمرقندلی ، بخشلی ،

طاشکندلی عالمک قارشینده واسع
 و فیضی بر علم، اسکی شامان (قام؟) لرك
 دوامی حالده تشکل ایدیور .
 و مسلمان Fomalité سنی آلدقن
 صو کرا (تکیه) اسمیله دین
 و سیاستده بویوک بر موقع قازا-
 نیوردی . پک ای بیلیور زکه تور کمنلر
 اسکدن بری بویوک دین آدم لرینه
 (آتا ، اده) ویا (ابا) دیور لر .
 مسلمانلغک ایلك انتشار زمانلرنده
 باب فرغانی « شهرتی قازانمشدی .
 « نفحات الانس » ایله « رشحات
 عین الحیات » ده بودوره عائد پک
 جوق اولیا و دین آدم لر ی راست-
 لامق قابلدن . رشحاتک قیدینه نظر آ

غزل

- شرف کاظمه -

فارغ جان اولمش کیم طالب جانانه یز !
 سرتسر سرمست عشقز ، عاشق مستانه یز ! ..
 آی بز ی بیکانه سودا صانان ! گور حالز :
 عشقه می بیلم که هیات عقله می بیکانه یز ؟ ..
 صوغه آرتیق جام می که ساقیا مست اولمشز
 باده عشقیله دولق ، کندیمز بیانه یز ! ..
 آی کوزهل ! رخساریگی بز دن نهان ایتمک نیچین ؟
 بز که تاب حسنگه سوزان اولان پروانه یز ! ..
 سرتسر یغمایه ویردک عقل واذعان قیدینی !
 آی (جمیل) زنجیر زلفه بند اولان دیوانه یز ! ..
 جمیل رافت

او یغورجه ده « آتا » تعبیری « تور کمنجه ده بابادر . اورخون کتابلرنده بابا تعبیرینه راستلامیور زه
 دائماً بومقامده « آتا » قوللانیلور . لاکین بعض او یغورجه اثرلره باب و بابا تعبیرلرینک دینی
 آدم معناسنه قوللانیلمسی صو کرا دن عمومیه شدیکی نتیجه سنی ویره بیلیر . رشحاته کوره بو ایکی
 تعبیر سیاناً قوللانیلابیلیر . خواجه احمدی سوی به « احمد آتا » ده دیور لر . بونک خواجه سی ،
 « بابا ارسلان » اسمنده بر تورکن و لیبی در . اوغوز نامه یه کوره ایلك مسلمان اولان
 تورکن پادشاهی نك زماننده اده قورقوت = دده قورقوت ، آدی برولی واردی . یسوی نك
 خلیفه لر دن « حکیم آتا » (سلیمان آتا) شهوردی . خواجه احمدک عنوانی ده اسکی
 تورکجه در . او یغورلره مسلمانلقدن اول ، بر (قارا خوجا) شهری وار خواجه احمدی سوی
 بو عنوانی او اصلدن کلهن بوتون طرفته ویردی اوغوزک مشاوری (خواجه) عنوانی
 ایدی . (آتایه کلنجه بو کله ده اتمقدن آتیلمش معناسنه در . (اتام کوک - آ نام) تعبیرنده
 اولدیغی کی قوللانیله جق اولورسه (آتام = آدم) آراسنده کی مناسبت کورولور . معلومدر که
 حضرت آدم ده کوکدن آتیلمش ، جتدن طرد ایدیلشدر . آنادولو کویلرینک ، بعضیلرنده

آنا برینه «آبا» دیرلر . تورکجه ده «ب» ایله «و» ک چوق دفعه بر بری مقام قوالانیدینی نظره آلینیرسه بونی «آوا» شکلنده او قومق قابلدیر. اومق دوشمک معنایه کلیر. بورادن «آوا» بی «péclrué» مقابلی اولاراق چیقارمق دوغرو اولور. حاصلی «آدم - حوا» کله لرینک ماده اصلیه اعتبارله سامی لسانلرله هیچ بر علاقسی بولمامسنه مقابل، تورکک (آتام - آدم «حوا») قوزموغونیسيله نه درجه ده مناسبتدار اولدینی آکلاشیلور. ثانیاً اک اسکی عبرانی و سامی عقائدنده بو قوز - موغونی نك موقعی یوقدر . بونی آنجق

بر طاشله قاپاغش اوی ، بر سروی باشنده ،
دوشمش قارا طوبراقلره اون آلتی یاشنده .
آغلار دورورم اسمنی کوردکجه طاشنده ،
آقشام کونک آیدینلی انکینده باتارکن .

مایوس کورورم هرکیجه رؤیلمده ،
طوبراقلرک آلتنده پریشان کبی حالی .
یهوده دیور ایسته مه بر امر محالی :
قوشماز سکا بر سوکیلی قبرنده یاتارکن . .
- ایوب مزارلقری - بھرت رشمی

«شومیر» [۱] لرك مملکتندن فلسطینه مهاجرت ایدن حضرت ابراهیم دن صوکر کورییورز . تورکمنک «توره» سیله «تورات» آراسنده کورولن منابته بومسئله ایله علاقه داردره . ثالثاً : سامی قوملر بو قوزموغونی بی بنمسه مکله برابر اونی کندی روحلرینه اویدورمشلردره عرب ، «حوا» بی آدمک قابورغهنندن چیقارمش و آدمک وصایتیه ویرمشدر . عربده قادینک دون و ناقص موقعی بو نتیجه بی حصوله کتیرمشدر . ایشته تورکمن طریقتنک استناد نقطه سی تورکمنک بواک اسکی و صاف قوزموغونیس بی ایدی . دینه بیلیرکه (طریقته) فقهلره عرفک ، ایکی بویوک عالمک بر برینه اویماسی و آهنکسی بولماسیدر . ایشته اصل بوندن دولایی درکه خلقک آراسنده اوقادار قولایقله یرلشمش و هیچ بر جبری قوته مراجعت ایتمه دن ، حتی چوق دفعه ده ، دائمی جبری تضیقلا آلتنده یاشایارق ملتک وجداننده کونک طومغه موفق اولمشدر [۲] . تورکمن عرفی نه در ، بیلورز . بو نتیجه یه و ارا بیلیمک ایچین

[۱] شومیرلر ، وقتله آثورستان ، یعنی بغداد ولایتی ایله موصل حوالیسینده ساکن بر تورک قومی در .

[۲] طریقت وحدتچی و جهانشمول برسیسته مدر . لاکین بومبداء طریقتلرک قومی و ملی منشأله کوره تقسیمینه مانع دکلدیر . چونکه هر ملی دینکده کندیسنه مخصوص بر قوزموغونیس بی عالم شمول برسیسته می واردرکه دنیایی او چرچیوه داخلنده کورورز .

اسلام فقهنگ اساسلرینی کورمک ایجاب ایدر . اورتا آسیاده (قیرغیز - تورکمنلر) طرفندن یاپیلان و (اویراتلر مجتمعه سی یاساغی) دییه مشهور اولان قانون تورک تورهلرندن بوکونه قادار اک بارز اولارق یاشایانی در . صوکرادن بونی قالموقلرده قوللانیدینی ایچین قالموقلر قانونی دییه طاینمشدر . مع مافییه بوتشکیلات اوغوز تورهلرندن برچوق نقطه لرده آریلیر . فقهنگ اساسلرینه کلنجه : خلفای راشدین زمانندن اعتباراً کنیشه یه رک دوت قاعده یه قادار چیقمشدر .

برنجیسی ، « کتاب » یعنی قرآن کریمدر . بوتون فقه حکملرینک تمیل طاشی جناب حقک سوزی دیمک اولان قرآن در .

ایکنجی سی (سنت) یعنی احادیث نبویه در . « نص » ک اساسلرینی حدیثلر آتام و تفسیر ایدر . اوچونجی سی (اجماع امت) ؛ دوردنجی سی (قیاس فقها) در . (نص) کتاب وسنته عائددی . (عرف) ایسه (اجماع) ایله تحقق ایدر . نصک امر ایتدیکی واجب ، نهی ایتدیکی حرامدر . عرفک ایسه امر ایتدیکی معروف ، نهی ایتدیکی منکردر . هجرتک ۱۵۰ - ۲۴۰ سنه لری آراسنده ، اووقته قادار پک چوق مناقشه لر ، و خارجی شیعه ، معتزله حرکتلریله صارصیلمش اولان « اجماع » و « نص » مسئله سی دورت بویوک امام طرفندن تثبیت ایدیلدی . امام اعظم (ابوحنیفه) امام شافعی ، امام مالکی ، امام حنبلی اک قطعی شکلده فقهک اساسلرینی و عمده لری قویارق باب اجتهادی قاپادیلر . ایچلرندن عجم اولان « امام اعظم » ک عقیده سی اک ثابت و فوزموله ر ، تورک اولان امام شافعی نک کی ایسه اک فضلله انکشافه مساعددی .

آرتیق زهدی تشکیلات داخلنده ، هیچ بر صورتله Formalité اوزرنده مناقشه یایمق ، یاخود دورت مکتبی برینه قاریشدیرمق ممکن اولمایا جقدی . بو صورتله ، تام معناسیله (ناب rigidé) برحیات منظومه سی میدانه کلش اولویوردی . شرعده کی بو (قالبچلق) ک نره دن کلدیکنی بیلیورز .

ایرانی [عباسی] دولت تشکیلاتی ، وامتزاجسز ایکیلیکچی [حرم - سلاملق] برحیات منظومه سی (حسن و قبح) مسئله سی فقهک اک مهم تملی حاله قویمشدر . تورکک ایکیلدیگیلیکله ، عجمک کی آراسنده غایت جانلی و آشکار برفرق واردی . اوده تورکمنده بو ایکیلکک بر آهنگ و بر ازدواج وجوده کتیرمی ، ایرانده ایسه (ازلی بر محساده

Lutte uniuerselle) حالنده تجلی ایتمه سنده ایدی . یعنی تورکمن ، قادینشاه ارککک برلشمه سندن دوغان حیاتک سیرینی بولمش و حرمله سلامتی بربرندن آیرمشدی .
 صوفراده خاقانک قارشیسنده خاتون اوطورور ؛ (بویوزوق) لره خاقانله خاتونک اسمی بر آراده کچردی [اورخون کتابه لری - أ. - شاوران - استانیلاس ژولیهن - ابن بطوطه سیاحتنامه می .] خالبوکه ، اولا - اسکی ایران « حرم » حیاتک اُک آیرد ایدیجی Casactesistique مثالی در . پدر شاهی دولت تشکیلاتنک اک بارز خطلرینی طاشیر .
 ثانیاً - ایرانک دینی نام معناسیله (ثابت Rigide) بر دین در . یالکمز توره جیلک اوزرینه استناد ایدن ، واجتماعی انکشافک آهنکی بولامیان بر دینک ایشته بوندن دولایی درکه اسکی ایرانده بر چوق دفعه لر دینی انقلابلرک ، وغایت قانلی ، لا کین عقیم اجتماعی Bouleuement لرک دوغمانه میدان آچیلمشدر . تورکمنلرده ایسه دین ، حیاتک بر آهنکی اولدینی واجتماعی انکشافک سیرینی تعقیب ایتدیکی ایچین Souple بر دین در .
 ایشته علی العموم فلسفه سیستملرنده ده راستلانان بو آریلنی ، خاصة ایکی دینک آراسنده کی فرقه بولمق قابلدرد . معلومدرکه فلسفه سیستملری « clos » ویا « Aclos » اولماسی نقطه سندن ایکی اساسلی قوله آریلابیلیر . Systemes حیاته « نهایتلی - Fini » بر حدود چیزه رک (شکل Forme) استناد ایدر . و آرتیق کونش آلتنده سویله نه مش هیچ بر سوزک قالمادیغنه ، قانع بولونوردی . بوکا قارشى آچیق سیستملرده ایسه عالم « نهایتسز - inbini » اولوب ، شکله دکل ، « حرکت Monrsnent » استناد ایدر ؛ و دها پک چوق شیلرده سویله نه بیله چکنه قانع بولونوردی . نتکیم « اسقولاستیق » فلسفه نک قابالیغنه قارشى « رونه سانس » فلسفه سی اک قوتلی بر عکس العمل اویاندرمشدی .
 ایشته ، عینیه « ایران » دینیه ، « تورک » دینی آراسنده ده - اجتماعی تشکملرندن دولایی - یو طرزده بر آریلنگ بولندیغنی کورمک قابلدرد . « باب اجتهاد » ک قابالی اولماسی همهن بر چوق مذهب مجادله لرینه قابو اچدیغنی قدر . ابن تیمه [یدنجی عصر] و بدرالدین سماوی کی انارشیسیت عالملرک ده نظریه لرینه ، بوتون علیهدارلغنه رغماً ، منفی جهتدن رواج ویریردی . مسئله نک وخیم نتیجه لرینی کورهن بر چوق فقه عالملری باب اجتهادک آچیلماسی لهنده بولومشلسرده بو سوزلرینی هیچ بر زمان « فعل » حاله قویامامشلردرد .
 یونک سینی مسئله نک ماهیتنی « تشخیص » ایده ، مکده آراملی در . فقه عالملرینک شرعک اساسنه اویامیان بویوک مسئله نی نهیه حمل ایتدکلرینی شو سطرلردن آ کلابیلیرز :

«... و شریعت اسلامیہ کی اجتہادہ بویوک بر اہمیت ویرون بر شریعتہ. باب اجتہادک
انسدادینہ دائر بر دلیل شرعی نك وجودی غیر متصور بولوندیغی حالده چین شریعتندہ
موجود اولان انسداد باب اجتہاد عقیدہسی ہر نصلیہ اہل اسلام آراسنده صوقولمش
و هیچ بر اساس شرعی یہ مستند اولمایان بر فکر سقیم عالم اسلام اوژرندہ مشوم بر تاثیر
حاصل ایلمشدر ..» [محمود احمد افندی . تاریخ علم حقوق . ص : ۲۳۲]
فی الحقیقہ چیندہده [ایمپراطورک حکمی ایلمہ دخی یکی دن هیچ حکم ویریللمیہ حکمی]
شکلندہ بر قاعدہ کلیہ واردر . لا کین بونک ایضاحی پک بسیطدر . ایراندہ دینک (ثابت
rigibe) لکی ہانکی سیلردن کلیورسہ شہہ سزکہ چیندہده عینی سیلردن در . یالکزایشک
اک آجیناجق نقطہسی (ہر ناصلیہ ..) عبارہ سی در . بلکہ بوتون مذہب مسئہ لرینک
محرقات اولہ بیلمہ جک اولان ، بویلمہ بر نقطہی (ہر ناصلیہ) ایلمہ ایضاح کافی دکلدر .

ہلمی ضیا

یتیمہ دی

آنہمک اولومی

- ۱ -

بابامک قبرنی زیارتہ کیتمش ایدم . یاریم ساعت قادار متراک لوش ورطوبتلی سرویلری آرمہ - نندہ
بولمہ دن معنویتہ درین بر خزن و سکوت دولشدی . دعای بیتیردم ؛ تیرہ بن دودا لمری تازہ ،
مبارک طاشنک اوستنہ قویارق اویدم . تاقلبمدن فیشقیریورمش کی اینجہ بر صیزی ایلمہ کوزلمہ کلن
یاشلر قبرک یشیلکری اوستنہ داملا یوردی . قلبمدہ بریکمش کناہلر کوزلمدن دوکویور
کیددی . آغلادجہ معنویتمدہ بر خفیفک حس ایدیوردم . دقیقہ لر کچدکجہ او قدر دورغو تلاشیور ،
ہر شیدن او قدر آریلیوردم کہ آرتق بو کون فناہ آرقہمی دونمش کوزلمک اوکنہ آچیلان
معنوی بر جهانک وجد تماشاسی ایچندہ قالیوردم . یواش یواش ہر شیشی سیندیرن اومدہش سکوت
آلتندہ او قدر جہہ سز قالمش ایدم کہ طوپراق اوستندہ پراقیلمش بر اولوکی وارلنمدن برشی حس
ایدمہ یوردم .

یاشایانلرک فانی آلامنہ بدل اولورک مؤبد ماتعی طوتان بو سرویلری دولدیران ایصترلقدن
قورقویوردم ؛ فقط قلب چارمہ یوردی . ہر شیشی جوابسز بر اقان اولورک بو متحکم سکوتی نی
آزیور ، بونالٹیوردی ؛ فقط کیم بو الہی شعری دیکلہ بویلمہ غشی اولمامش نہایت بن دہ بوتون
یاشایانلر کی عجزمک ایللمہ آغلایور ، ہر شیشی ایچیتیمکدن چکینیوردم .
بوسرویلر دیارینک آقشاملری نہ خزیندی یاربی ! قبرا کلک بو زالہ قدر محترز و خرمتکار
کیریور ؛ دیمک اولور بزدن دہ احساسدی . حضورلرندہ قلبلر متراک اک کیرلی نقطہ لر نی کوریورلر مش